
Handreiking

Schakelklas

Mei 2019

Passenderwijs

De Schakelklas in Woerden is een gezamenlijk initiatief van de gemeente Woerden, de schoolbesturen en samenwerkingsverband Passenderwijs. De klas beoogt het gericht aanpakken van taalachterstanden bij jonge leerlingen in het primair onderwijs, om de aansluiting bij het onderwijsleerproces in de eigen groep te hervinden.

Inleiding

De Schakelklas in Woerden is een gezamenlijk initiatief van de gemeente Woerden, de schoolbesturen en samenwerkingsverband Passenderwijs. De klas beoogt het gericht aanpakken van taalachterstanden bij jonge leerlingen in het primair onderwijs, om de aansluiting bij het onderwijsleerproces in de eigen groep te hervinden. Op diverse peuterspeelzalen is voor dezelfde doelgroep leerlingen in de peuterleeftijd een VVE programma beschikbaar.

De eindverantwoording voor het functioneren van de Schakelklas ligt bij de Stuurgroep Schakelklas (samengesteld uit vertegenwoordigers van de schoolbesturen en de gemeente Woerden). Stichting Klasse fungeert formeel als werkgever voor de leerkracht van de Schakelklas.

Doelgroep

Leerlingen uit groep 1 en 2, waarbij een achterstand in de taalontwikkeling is gesignaleerd, kunnen deelnemen aan de Schakelklas. In geval van een taalstoornis wordt in principe doorverwezen naar cluster 2.

Leerlingen uit groep 3 kunnen ook in aanmerking komen, mits dit organisatorisch mogelijk is. In groep 3 wordt veel lestijd besteed aan het leren lezen. Dit intensieve voorwaardelijke aanbod kan in de schakelklas niet aangeboden worden door het brede taalprogramma. Daarnaast is het onderbreken van het voorwaardelijke aanbod in groep 3 meestal niet wenselijk.

Aanmeldprocedure

Leerlingen worden in maart/april aangemeld voor de Schakelklas. Eventueel kunnen ouders en leerlingen al een keer komen kijken op de inloopmiddag. Tijdens deze inloopmiddag is er de mogelijkheid om kennis te maken met de leerkracht en zal er door de leerkracht en Passenderwijs informatie worden gegeven.

Aanmeldingen voor de Schakelklas verlopen via het loket van Passenderwijs om te voorkomen dat er dubbele begeleidingstrajecten lopen. Deelname aan een begeleidingstraject hoeft niet altijd een probleem te zijn, maar er moet zorgvuldig gewogen worden of de Schakelklas een aanvulling is op de lopende begeleiding.

De intern begeleider is verantwoordelijk voor de aanmelding middels een speciaal aanmeldformulier (bijlage II). Het is de bedoeling dat het aanmeldformulier zo uitgebreid mogelijk wordt ingevuld, zodat het loket een goed beeld kan vormen van de leerling op basis van het formulier. Voor aanmelding dient altijd een aantal onderdelen van de TAK (taaltoets alle kinderen) afgenomen te worden. Ouders zullen toestemming moeten geven voor aanmelding door ondertekening van het formulier.

Binnen de schakelklas wordt een flexibel in- en uitstroombeleid gevoerd. Op vaste momenten in het jaar (na herfst, kerst, voorjaars en meivakantie) kan geplaatst worden indien er plekken in de groep beschikbaar zijn. In principe volgen de kinderen maximaal een jaar het programma, indien de vooraf vastgestelde doelstellingen eerder bereikt zijn, zal een kind eerder uitstromen.

Indicaties en contra-indicaties

Indicaties	Contra-indicaties
Leerlingen uit groep 1, 2 en (indien mogelijk) 3 waarbij sprake is van een achterstand in de taalontwikkeling.	Taalstoornis waarbij ingeschat wordt dat extra ondersteuning binnen de schakelklas minimaal resultaat zal opleveren.
De ontwikkelingsbehoefte van de leerling op het gebied van taal sluit aan op het taalaanbod in de Schakelklas	Sprake van comorbiditeit (meerdere stoornissen) waarbij stimulering van de taalontwikkeling niet als eerste prioriteit verdient.
	Sprake van een algehele ontwikkelingsachterstand waarbij de verwachting is dat regulier onderwijs niet haalbaar is.
	De onderwijsbehoefte van de leerling op het gebied van taal vraagt om individuele behandeling, welke meer is dan binnen groepsverband in de Schakelklas kan worden geboden.

Bij aanmelding is het belangrijk om een geïntegreerd beeld van de leerling te krijgen. Uit het geïntegreerde beeld moet blijken dat er sprake is van een taalachterstand en dat de verwachting is dat de ondersteuning van de Schakelklas kan leiden tot een inhaalslag in de taalontwikkeling. Bij leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis zal moeten worden gewogen of de ondersteuning in de Schakelklas voldoende is of dat een individueel traject danwel verwijzing cluster 2 nodig is.

Na de sluitingsdatum voor aanmelding worden alle aanvragen door de leerkracht van de Schakelklas en de coördinator van het loket besproken. Waar nodig zal er contact op worden genomen met school of met behandelend logopedist. In een enkel geval zal het kind extra worden geobserveerd.

Na het overleg wordt een advies voor plaatsing opgesteld welke wordt voorgelegd aan de Stuurgroep Schakelklas. Deze neemt een beslissing over definitieve plaatsing van de leerling in de Schakelklas. De coördinator van het loket stuurt een brief naar ouders, via school, met daarin de besluitvorming.

Sommige leerlingen zullen door de coördinator van het loket als gevolg van hun intensieve ondersteuningsbehoefte extra gevolgd worden in hun taalontwikkeling. Bij deze leerlingen zal mogelijk aanvullend taalonderzoek of taalobservatie plaatsvinden. De coördinator van het loket (met logopedische achtergrond) zal, indien wenselijk, aanwezig zijn bij de oudersprekken.

Werkwijze Schakelklas

Ouders/verzorgers en school zullen op de hoogte worden gesteld van de toelating door middel van een brief. In deze brief staat direct ook praktische informatie over de deelname aan de Schakelklas.

Plaats, tijd en groepsgrootte

De stuurgroep heeft in mei 2018 besloten dat de Schakelklas de komende jaren gevestigd zal zijn in de brede school Schilderskwartier, locatie Rembrandt van Rijn. De schakelklas heeft een eigen lokaal en materialen beschikbaar. Er worden in principe maximaal 15 leerlingen geplaatst.

De leerlingen gaan van maandag tot en met woensdag naar de stamschool. Op donderdag en vrijdag komen ze van 8:30 tot 14:00 uur naar de Schakelklas.

Start

De eerste week wordt gebruikt voor kennismaken met ouders en de stamscholen door middel van startgesprekken. In deze gesprekken wordt praktische informatie gegeven over de schakelklas en is er speciale aandacht voor verwachtingen en doelen. Daarnaast is er veel ruimte voor het bespreken van sociaal emotionele aspecten van de leerling.

De leerlingen starten in de tweede schoolweek van het schooljaar. De eerste weken staan in het teken van observatie en groepsvorming. Voor alle leerlingen gelden dan dezelfde doelen. Om de groepvorming te bevorderen en daarin het taalonderwijs direct centraal te stellen wordt gestart met het thema "Wie ben ik?". Middels dit thema leren de leerlingen elkaar beter kennen en leren ze direct de taal die ze nodig hebben om dit onder woorden te brengen. Gedurende de eerste weken worden de leerlingen geobserveerd op taal en sociaal/emotioneel gebied door middel van de Combilist observatie lijst.

Uitgelicht: Combilist observatie lijst

Deze observatielijst brengt de interactievaardigheden van leerlingen in kaart op het gebied van taal. Oftewel: de mate waarin de leerling in staat is om middels de taal de dialoog met andere leerlingen/volwassenen aan te gaan.

Na de eerste periode wordt er een evaluatiegesprek (het liefst voor de herfstvakantie) gepland waarin observaties met ouders besproken worden en doelen worden vastgesteld. Bij leerlingen waarbij extra taalonderzoek/observatie noodzakelijk is, zal in de eerste periode logopedisch onderzoek worden verricht door de betrokken begeleider passend onderwijs met logopedische achtergrond door middel van de CELF-4 NL. Deze test is een middel voor diagnose en evaluatie van taalontwikkelingsproblemen. Bij de leerlingen waarbij extra taalonderzoek/observatie heeft plaatsgevonden, zal de begeleider passend onderwijs aanwezig zijn bij de oudergesprekken.

Bij het opstellen van de doelen op taal- en emotioneel gebied wordt gebruik gemaakt van onderstaande doelen van de basisontwikkeling (ontwikkelingsgericht onderwijs).

Lesprogramma Schakelklas

Het lesprogramma binnen de schakelklas is gebaseerd op De Taallijn. De methodiek is speciaal ontwikkeld om de interactie tussen leerkracht en leerlingen te versterken en daarmee de taalontwikkeling te stimuleren. Dit is belangrijk, want kinderen leren taal het best wanneer zij in interactie zijn met anderen (Damhuis, de Blauw & Brandenburg; 2013). Vanuit de visie van de taallijn worden woordschat-, zinsontwikkeling en pragmatische ontwikkeling aangeboden. Bij het stimuleren van de woordschat wordt gebruik gemaakt van de werkwijze "Met woorden in de Weer", die door Van den Nulft en Verhallen (2002) zijn beschreven. Daarbij wordt o.a. gebruik gemaakt van Logo 3000. Voor zinsbouw wordt gebruikgemaakt van de zinswijze van José Coenen zoals beschreven is in haar boek "Zien is snappen". Om de onderlinge interactie tussen leerlingen te bevorderen, wordt er veel gebruik gemaakt van coöperatieve werkvormen.

Uitgelicht: Logo 3000

Een instrument dat voorziet in materiaal (o.a. plaatjes, boekjes en digitaal) voor woordschatonderwijs in thema's.

Uitgelicht: Voorbeelden van thema's en lessen in de taalklas

Woordschat in het thema "Dit ben ik"

In de kring laat de leerkracht een plaatje van een lichaam zien en benoemt verschillende lichaamsdelen. Vervolgens mogen de leerlingen deze bij zichzelf of bij een andere leerling aanwijzen. Daarna vraagt de leerkracht de leerlingen om verschillende lichaamsdelen aan te wijzen of te benoemen. Na de kringles gaan de leerlingen een werkles doen. Ze tekenen hun eigen lichaam. De leerkracht vraagt hen de lichaamsdelen te benoemen en schrijft dit in de tekening. De leerkracht blijft de aangeboden woorden herhalen, ook op andere momenten van de dag, in andere lessituaties. Wanneer de leerlingen gaan buitenspelen zoekt de leerkracht naar situaties waarin ze de woorden kan herhalen. Wanneer er bijvoorbeeld een kind gevallen is zal de leerkracht vragen "Waar heb je pijn? Heb je pijn in je knie? Heb je pijn in je arm?" Door het herhalen van de woorden en het terugvragen in verschillende situaties zullen de leerlingen de woorden leren. De leerkracht zal de woorden vaak combineren met korte zinstructuren. Het doel hiervan is dat de leerlingen de zinstructuren steeds horen en daardoor sneller de zinstructuur zullen oppikken.

Zoals gebruikelijk is in veel kleutergroepen, wordt in de Schakelklas thematisch gewerkt. Thematisch werken geeft leerlingen houvast in het leren van nieuwe woorden, doordat er sprake is van een structuur waarin nieuwe woorden beter kunnen worden onthouden (van der Nulft & Verhallen, 2002). Een groot verschil tussen een reguliere kleutergroep en de Schakelklas is de centrale rol van taal. In de schakelklas wordt in alle activiteiten taal aangeboden. Denk aan: interactief voorlezen, verwerkingsactiviteiten, verschillende soorten boeken en andere opdrachten met betrekking tot beginnende geletterdheid.

Evaluatie leerdoelen van de leerlingen en evaluatiemomenten

Gedurende het schooljaar vindt drie maal een evaluatie van de ontwikkeling van leerlingen plaats (voor de herfstvakantie, in januari en in juni). Op deze evaluatiemomenten worden observaties herhaald en vindt taalonderzoek plaats. Om de taal in kaart te brengen wordt in november en juni de TAK toets door de leerkracht van de Schakelklas afgenomen en eventueel extra onderzoek door de begeleider passend onderwijs. Tevens worden methodeafhankelijke toetsen gebruikt om de leerwinst te meten. Om de pragmatische/sociaal emotionele ontwikkeling (niet cognitieve opbrengsten: zelfvertrouwen, werkhouding en gedrag) in kaart te brengen wordt gebruik gemaakt van de observatieschaal van de Combilist, delen van de KIJK en observaties uit de praktijk door de leerkracht. Tussentijds wordt afstemming gezocht met de leerkracht en intern begeleider van de stamschool. Indien nodig wordt de aanpak of begeleidingswijze van de leerling in beide klassen op elkaar afgestemd. Aan het eind van het schooljaar krijgt de stamschool adviezen mee ten aanzien van de verdere taalondersteuning van de leerling op de stamschool. Wanneer andere professionals, zoals bijvoorbeeld een logopedist, betrokken zijn bij de leerling wordt zoveel mogelijk afstemming en informatie uitwisseling gezocht. Deze betrokkenen kunnen ook worden uitgenodigd voor de evaluatiegesprekken. Soms wordt er gedurende het schooljaar extra ondersteuning door andere professionals gevraagd. Hierbij kan gedacht worden aan het consulteren van spraak- taal- en gehooronderwijs (cluster 2) en gedragsdeskundigen (cluster 4). Ook wanneer deze partijen betrokken worden, zal er overleg en informatie uitwisseling plaatsvinden. In deze gevallen zal altijd de coördinator van het loket betrokken zijn en deze zal de overleggen stroomlijnen.

Verslaglegging en verantwoording

Door de leerkracht wordt vier maal per jaar verslag gelegd van de gesprekken met ouders en/of school. Wanneer het noodzakelijk blijkt om gedurende het schooljaar ook de CELF- 4 NL bij een leerling af te nemen, wordt hiervan een apart verslag gemaakt en aan het betreffende gespreksverslag toegevoegd. Behalve de TAK toets zal ook de Combilist twee maal per schooljaar door de schakelklasleerkracht ingevuld worden. Met deze lijst kan de leerkracht de ontwikkeling van leerlingen op het gebied van gespreksvaardigheden inschatten. Deze observatiegegevens worden gebruikt om specifieke gespreksvaardigheden te kunnen stimuleren.

Taken en verantwoordelijkheden

Leerkracht

De leerkracht van de Schakelklas is primair verantwoordelijk voor het taalonderwijs binnen de Schakelklas. Ze werkt voor alle schoolbesturen, maar is in dienst bij Stichting Klasse. De leerkracht is verantwoordelijk voor de contacten met scholen en ouders vanaf het moment dat de leerlingen geplaatst zijn in de Schakelklas en houdt de ontwikkeling van de leerlingen zorgvuldig bij. De doelen en het plan van aanpak worden door de leerkracht, in overleg met de begeleider passend onderwijs (Passenderwijs) opgesteld.

De aan de schakelklas verbonden begeleider passend onderwijs (Passenderwijs)

De begeleider passend onderwijs is als uitvoerder binnen het loket verantwoordelijk voor de toelating van leerlingen tot de schakelklas, denkt mee in de beleidsontwikkeling en ondersteunt op verzoek de leerkracht van de schakelklas. Tevens wordt de begeleider passend onderwijs betrokken bij kinderen met een intensievere ondersteuningsbehoefte. Indien nodig is de begeleider passend onderwijs aanwezig bij evaluatiegesprekken.

Stuurgroep

De Stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de schoolbesturen, een afgevaardigde van de gemeente en wordt voorgezeten door de directeur van Passenderwijs. De Stuurgroep draagt de eindverantwoordelijkheid van de Schakelklas en bepaalt, op basis van plaatsingsadvies, welke leerlingen worden geplaatst. De stuurgroep is tevens verantwoordelijk voor de jaarlijkse evaluatie naar betrokken partners waaronder de financiële verantwoording naar de gemeente. De stuurgroep komt twee maal per jaar bijeen om de ontwikkelingen in de Schakelklas te bespreken. Wanneer er tussentijdse ontwikkelingen zijn, houdt de directeur of de begeleider passend onderwijs de stuurgroepleden per mail op de hoogte. Indien nodig wordt er een extra overlegmoment gepland.

Evaluatie naar de gemeente

Jaarlijks ontvangt de gemeente een evaluatie betreffende het voorafgaande schooljaar (uiterlijk 1 oktober). Om de opbrengst in kaart te brengen wordt gekeken naar cognitieve en niet cognitieve opbrengsten.